Գ· ՏԱՐԻ ԹԻՒ 993 ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 11 ՅՈՒՆԻՍ 1879

ԼՐԱԳԻՐ

Ա Զ Գ Ա Յ Ի Ն

ՏՆՕՐԷՆ ԽՄԲԱԳԻՐ
Ե Ւ
ԳԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ
ՆԻԿ· Մ· ԹԻՒԼՊԷՆՏՃԵԱՆ

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ
Պ՚ալաթիա Բէրլէմպէ Բաղար
Իրթի խանի դէմը Յամուր փո-
ղոց թիւ 13

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ուղեւոյ
Կ· Պոլսոյ Համար
Տարեկան ՂՐՇ· 100
Վեցամսեայ » 50
Եռամսեայ » 25
Գաւառաց Համար
Տարեկան ՂՐՇ· 150
Վեցամսեայ » 75
Եռամսեայ » 40
Օտար երկիր տարի 40 Ֆր·ք·

ԹԵՐԹ 20ՓՐ· ՄԷԹԱԼԻՔ

Ա Զ Գ Ա Յ Ի Ն

ՀԱՑՈՑ ԱՊԱԳԱՑՆ

(Շար· և վերջ տես Թիւ 992)

Արդ՝ վերջի 50 տարուան մէջ, անձայն աճող ջրոյ պէս՝ Հայոց մէջ բոլորովին լուիկ մըն. ջիկ շարժում մը գործուեցաւ, որ ազգ· միութիւնը զօրացուց, ժողովրդեան պատմութիւնն ու հին հայերէնը դպրոցաց մէջ մտցուց և ազգին բովանդակ անդամները զօրեղ կամքով մը վառեց ինքն իրեն համար ցմիշտ երջանկագոյն ապագայ մը պատրաստելու համար՝ թէ Հայն ինչպէս դիւրաթորքոք և կրթուելի սիրող է, թէ ինչպիսի դիւրութեամբ նոր ազգ· հիմ. նարկութեանց ձեռք կ՚զարնէ, յայտնի կ՚երեւայ Կ· Պոլսոյ Հայ եկեղեցւոյն մէջ պատահած դէպքերէն՝ Տաճիկ պետութեան ֆրիատոնեայ հպատակաց մի միակ ազգ· ուրախութիւնն ու նեցուկն է եկեղեցին, թոյլ տաճիկները դիւրաւ և սիրով յանձնեցին որ իրենց տրոց բաժանումը, հաւաքումն ու առաւտուրը իրենց ժողովրդեան և հպատակաց մէջ իրենք կարգի դնեն՝ Այսպէս հոգեւորականաց ձեռքն անցաւ աշխարհային իրաւարարութիւնը, առաւարութիւնը, և այսպէս Կ· Պոլսոյ Հայ Պատրիարքը նշանաւոր քաղաքական իշխանութիւն մը բանեցուց՝ Բայց Հայք ժամանակիս հոսանքին ուղղութեանը անզգայ և անտարբեր չմնացին, և որշուեցաւ եկեղեցւոյն քաղաքականութենէն անջատումը՝ իրենց Պատրիարքն այնչափ սոխակեցին, մինչև որ անիկայ զուտ քաղաքային իշխանութիւնները յանձնեց՝ ազգային ակամ ընտրուած ազգ· խորհրդոյն՝ որ 12 աշխարհական անդամներէ կազմուած է՝ տեղ մը ժողովրդական կառավարութիւն՝ որ չատ չատով եկեղեցական վճռոց և որոշմանց բացարձակ ազատութիւնն ու խստութիւնը վերցուց՝ և այն իրաւունքները՝ զորոնք Եւրոպական պետութիւնք եկեղեցական իրազօրութեանց վրայ կը բանեցնեն՝ ամենակատարեալ կերպով յանձն կորզեց՝ Այս փոփոխութիւնը նախապատճառ մի է պետութեան մէջ կանգնուելուն՝ Ասոր վրայ աւելցնելու է նաև՝ որ ինչպէս Թունայ՝ այնպէս ալ Հայոց մէջ նուիրապետութիւնը հասարակութիւն մի է՝ որուն վանճանն է խեղճ ժողովրդեան բաշանէրէն թողուած սակաւաւոր դրամը գրաւել՝

Վերջապէս Հայոց ապագան ինչպէս պիտի ծագի՝՝՝՝ Ըստ կարելի երեւութին չատ տխուր, եթէ այն մոլեռանդ ցասումը որ զՊոսնիացին ու Ալբանիացին դրդռեց, այն բիրտ աւազակաց ձայնակցութեան ալ անցնի՝ որոնք աւազակութեան ու բռնաւորութեան ոգւով վառուած Ասիացի Հայ ժողովուրդը չրջապատած և հոն հոս ի գործ դնեն՝ Հայք իրենց յատուկ անառասան համբերող ոգւովը այս նոր թշուառութիւնն ալ կ՚անցունեն՝ և այն ատեն կ՚մնայ միայն այն խնդիրը թէ Տաճկաց վերջն ինչ պիտի ըլլայ՝

Եթէ ատոնք մէկ սերունդ ևս կամ աւելի՝ վտարուի եղերքը նստին, այն ժամանակ Հայք եւրոպական Տաճկաստանի մէջ իրենց թիւն ու ստացուածքը չափաւոր՝ չափաւորաբար՝ պիտի, ուրկելով իրենց հին հայրենիքը ունեւոր գործակատարներ, որոնք դպրոցները չատ չատ կ՚ապահովեն՝ Հաւանականապար անոր պիտ՚որ հաւանին որ կարգաւոր յօրինուածութեամբ մը ծախու առնուն Հայաստանի տաճկական ստացուածները, մասն մասն բաժնեն և անոնց վրայ ազգային հիմներ բնակեցնեն՝ Վերջապէս ատոր վրայ ալ մտածելու են որ պէտք չեն գոհ ըլլալ միչտ միայն իրենց հին դրուածքները նորէն տպագրել տալով, այլ իրենք զիրենք եկեղեցական մտաւորութենէն ազատ կացուցանել, և ամեն նոր լեզուաց մէջէն ամենէն լաւագոյնները հայերէնի թարգմանել և ժողովրդեան հաղորդել՝

Ընդհրաժեշտ են հիմայ վարչութեան և իրաւարարութեան նորոգութիւնք, և այս՝ Ասիոյ ուրիչ ամեն ժողովրդոց մէկէն՝ ամենէն աւելի յօգուտ կ՚ծառայէ Հայաստանի արհամարհուած գեղջուկին ու անասնաբուժին՝ Պերլինի դաշնագրութեան 61րդ յօդուածն այս իմաստն կ՚բովանդակէ՝ «Բ· Դուռը կ՚պարտաւորէ ինքզինքն առանց յապաղման գործադրելու այն բարենորոգութիւններն ու կերպարանափոխութիւնները որոց կ՚կարօտին Հայերէ բնակուած գաւառներն՝ և իրենց ապահովութիւնը Փիւրտերէն ու Չէրքէզներէն ապահովցնել՝ ինքը, ժամանակ ժամանակ գործադրուած կարգադրութեանց վրայ տէրութեանց տեղեկութիւն պիտի տայ»՝ Այս կերպով ամեն վեց պետութեանց իրաւունք տրուած է ոչ միայն առաջարկութիւն ընել՝ այլ նաև խառնուիլ (գործադրել տալ)՝ Այս պարտքն ամենէն աւելի Անգղիոյ վրայ կիյնայ՝ որ իր՝ տաճկի հետ դաշնագրութեան համեմատ անոր պաշտպան տիրուհին եղած է՝ Ուրեմն պէտք են անմիջապէս խմբակցութիւններ կազմուին՝ որոնք աւազակաբարոյ ժողովուրդը տանձի տակ բռնեն՝ բայց որովհետև ոստիկանութեան մը ղօրութիւնն անբաւական՝ իսկ զինեալ բանակ մը չատ ծախքի դուռ է, անոր համար հիմայ կամուչ հարկ է ազգային պահապան ղօրաց գունդ մը կազմել, և Հայերն ի կարգին չարել՝ Այս միջոցս իրենց չատ օգտակար է, ձեռնքին զէնք՝ դարձեալ պիտի սորվին իրը այր պատերազմիլ ու մեռնիլ՝ բայց որպէս զի քրիստոնէից մահմետականաց հետ քաղաքային հաւասարութիւնը, արդար տրոց բաժանումը և ճշմարիտ դատաստանաց մէջ արդեամբ իգործադրութիւն գայ՝ հարկաւ ձեռք պիտի զարնուի այնպիսի կարգադրութեանց որպիսի են հեծեծանները՝ Սոտրին դատարանները ժողովուրդէն ազատութեամբ քննուած դատաւորներէ կազմուին՝ իսկ բարձրագոյն դատարաններուն մէջ եւրոպացիք ալ մտնեն՝ Դատական վարչութիւնն Անգղիացւոյ մէջ յանձնուելու է՝ Դուռն՝ իրը կուսակալ այն անձը դնէ որ Անգղիացւոց հաճոյական է, ուր պարտքն ըլլայ միտ դնել որ սոտրին պաշտօնեայք ծանուցեալ դրամմոյներէն, վաչխառուներէն և խաբեբաներէն չընտրուին՝ Տակաւին երկար պիտի տեւէ Տաճկաց մէջ պաշտօնեայներ գտնելուկարօտութիւնը, որոնք հանճարէ ու աչալրջութեան հետ արդարացի միտք ալ ունենան՝ Ամենևին իբաց թողելու չէ ամենակարեւոր ժողովրդական ժողով մը որ ստորին ոստիկանութեան հետ միացեալ՝ տեղական, իսկ բարձրագունին հետ՝ ընդհանուր հասարակութեան իրաւունք վրայ բան կարգի խորհի թէ ինչպիսի՝ ջրմուղներով երկիրը ջուր բերուի, ճանրայներն ու կամուրջները չինուին, և երկրին բնիքերուն արտահանութիւնը ապահովուի՝ եթէ ատոնց իւրաքանչիւրին կարգադրութիւններ ի գործ դրուին՝ այն ժամանակ

Միջերկրական ծովուն այնչափ պաղաբեր կղզեաց և արգասաւոր ծովեզերեայց քովէն՝ Հայաստան Տաճկաստանի ուրիշ ամեն գաւառներէն յառաջ և տեւական ձագկելու վիճակի մէջ կ'մտնէ։

Բայց եթէ իրերն այս մօտաւոր տարիներն այնպիսի վիճակ մը առնուն, որ բռնական զօրութիւն մը ղՏաճիկը փոքր Ասիա մղէ, այն ժամանակ Հայ ժողովրդեան կ'մնայ միայն ղերկինս յօդնութիւն կարդալ։ Ոչ ռուսական, ոչ անգղիական զէնքը կրնայ զէնքն բան բաւականի պաշտպանել իր ազատէնքը միայն լեռները կրնան քանի մը տարի նոյնիսկ հոն Հայք իրենք զիրենք կ'բռնեն։

Այլ եթէ Տաճիկներն այն ժամանակէն յառաջ մերժուին և քանի անկարող, Հայոց ուրիշ վտանգ մը կսպառնայ, այն է բովանդակ Հայաստանին՝ ռուսական երկիր մ'ըլլալը։ Բայց նոյնիսկ այս պատահականութեանց մէջ Հայոց քաջութիւնը չխորտակիր։ Նոյն միջոցին կը բացուին իրենց համար շատ ուելի տեղեր, իբր պաշտօնակալ, զօրավար, բժիշկ, ուսուցիչ եւ խմբագիր, դեսպանական պաշտօնեայ, սեղանաւոր, վաճառական և արհեստաւոր։ Միանգամայն բարձրագոյն կրթութեան տէր անձինք թերեւս ռուսական բարձրագոյն ասպիճանաց մէջ կորսուին, Բայց միւսներուն համար կ'մնայ հին ազգային ուեկեղեցական միութիւնը իր զօրութեան իրաւմ, թերեւս այս միջոցին Ով ծովուն եղերաց չորս կողմանի երկիրներուն վրայ, ուր Հայք արդէն ոյնչափ բազմաթիւ են, Հայաստանի պէս չանան պիտի իրենց աճումն ու լաւագոյն վիճակը ղարգացնելու, ամրացնելու և վերջապէս Հայք քան իրենց քաղաքական թանձր, քան իրենց ազգայնութեան ոգւոյն պինդ զօրութեան կենդանի ղգացմանցը, քան իրենց ապագային հաստատ հաւատոյն, նոյնիսկ ռուսական պետութեանն ու գինուց՝ գեր ի վերոյ կբլլան, քան նախնի կրթեալ ժողովրդեան, որ տակաւին միշտ նոր և միշտ հզօր է։»

Մասնաւոր նամակ մ'ստացած եմք, որն որ՝ ազգ. Հիւանդանոցի հաշուին համար այս տարի առնուելիք ածուխին միանոյնը ուրիշ տեղ մը 0/0ին 6–7 ղրչ. աւելի ածխի գնով տալ առաջարկուելուն հակառակ, Հոգաբարձութեան՝ գարձեալ իր ծանօթ անձին ձեռօքը յիշեալ ածուխն առնել ուզելուն առթիւը, գիտցուիմն կընէ քսելով թէ, աւելի ազէկ չէ՞ր մի քլլար որ այսպիսի ազգ. հաստատութեան մը համար առնուելիք նիւթերն նուազագոյն դին ձեռ և ամենէն աժան տեղէն առնելու սովորութեանը հետեի։

Մենք ոյն նամակը ամբողջ հրատարակել հարկ չեմամարեցինք, տեղեկանալով և ստուգելով թէ, այն անձը՝ որոյ շատ մօտ առեններս բաղմաթիւ բարիքը աւտած ու վայելած է Հիւանդանոցը, և որու համար անցեալ տարի ալ տուած փայտին կէսին միայն սահկն առնելով, միւս կէսը Հիւանդանոցին նուիրած էր, այս տարի ևս խօսք տուեր է թէ նոյն իսկ տեղը իր առած գնովը պիտի տայ ածուխը Հիւանդանոցին, որոյ խոստանալը վրայ կասկածելու բնաւ ոեչ օգ իրաւունք մը չունինք։

Ասկից զատ մատակարարութեան այսպիսի խնդիր մը հանելն անգամ աւելորդ կ'դատեմք այժմ այնպիսի Հոգաբարձութեան մը համար, որ փրկչի Հիւանդանոցին համար հարկ եղած ամեն մէկ մանր մունր նիւթերն անգամ կարելի եղածին չափ բուն իսկ իր տեղն բերելու կաշխատի 0/0ին 1–2 ածան բլլալու համար, և հիմայ ածուխի կամ փայտի պէս գինը հաշրածեռօթ նիւթոց վրայ պիտի խոգուի կամ չտալուելիւն քնէ։

Զայս մտքէ իսկ անցնելու համար Հիւանդանոցի արդի Հոգաբարձութեան գործունէութիւնը, անձնուիրութիւնը և խղճի մուօք ծառայութիւնը գիտնալու չէ մարդ, որով նա քիչ ատենի մէջ ազգին բիւր չնորհակալութեանն արժանացած է։

Սբր Լէյարտ ուրբաթ օր Թերապեա Նիկոմիդիոյ Փ. Ա. գեր. Ստեփան վարդապետ իր ներկայութեանն քնդունելէն յետոյ, Մ. Ջերազ էֆ. ալ իրը թարգման միատեղ բլլալով, նոյն երեկոյեան դէմ ալ Պէյքօզ կանցնի Ս. Պատրիարքն այցելութիւն մը տալու, որոյ ի պատիւ Ն. Սրբազնութիւնը փառաւոր կառք մը ղրկած էր նամատոյցը պատրաստ սպասելու. գեսպանը նոյն կառքով Ս. Պատրիարքին կերթայ, և յետ երկար տեսակցութեան, յորում Ուրիոյ և Աստրազարի խընդրոց վրայօք ալ կ'խօսին, Սբր Լէյարտ կ'պնդէ Ս. Պատրիարքին՝ որ հրաժարականը ետ առնէ, Պատրիարքին կողմէ եղած ինչ ինչ առարկութեանց՝ յուսալիր խոստումներ տալով, իսկ Ս. Պատրիարքը որոշ խօսք չը տար, յայտնելով թէ իր հրաժարականը ետ առնելն կամ չառնելը՝ Բ. Դրան ձեռք առնելիք միջոցներէն կախում ունի։

—Ս. Պատրիարքը շր. երեկոյ բարձր. Աբրահամ բաշայի տունը հիւր ընդուով և պէյլիք տերէ, երէկ նոյն եկեղեցին Ս. Պատարագ մատոյց, և վերջէն Ներսիսեան Գրիգոր էֆ ի տունը գնաց, ուր և կ'գտնուէին Սէր. վիչէն էֆ. Օտեան էֆ. Ստեփան բաշա, Մաքսուտեան և այլք երեւելիք ոմանք։

—Ս. Պատրիարքը երէկ նստակաւ Մ. Ջերազ էֆի յանձնարարեց որ Նիկոմիդիոյ փ. Ա. Ստեփան վարդապետի հետ այսօր մեծ նպարդոսին ներկայանալով, Առաբազարցոց հարցերը Ն. Բարձրութեան մատուցանեն։

—Գոհութեամբ կ'լսեմք թէ իւսկ Սէյամիէի թաղ. խորհուրդը ճերմակեան վարդապետին նկատմամբ երեան եղած դատակղական զրոյցներն քննութեան առնելով, երէկ յայտներ է իրեն դիմող պատգամաւորութեան թէ՝ բոլորովին սուտ եւ անհիմն են այդ զրոյցները։ Այս մասին նամակ մ'քնդունած եմք ղոր վաղը պիտի հրատարակեմք։

—Ս. Պատրիարքին անցեալներն չրջաբերական մը հաղորդեր էր օտար դեսպանաց, Հայաստանի վիճակին վրայ ուշադրութիւնին հրաւիրելու։ Այս անգամ դեսպաններէն ոմանք ղրով և ոմանք անձամբ ծանուցեր են Պատրիարքին թէ չրջաբերականին օրինակը իրենց կառավարութեանցը ղրկած են, և ապահովը են գՆ. Սրբազնութիւնը թէ ամեն կարելի միջոց ի գործ պիտի գնեն Ասիոյ Հայ ժողովրդոց պաշտպանութեան և բարւոք կառավարութեանը համար Դրան ստանձնած պարտականութիւնքը գործադրել տալու համար։

***—Ս. Պատրիարքը հետաքրքիր չէ՞ եղեր արդեօք հարցնելու թէ՝ ինչպես պիտի գործադրել տան զայդ դրան, քանի որ սա գրամ չունի, և առանց գրամի բան մ'ալ չպիտի կարենայ քնել, ինչպես քսած էր Սալիզպըրի մարդիդը . . .

—Լօրտ Բարնարլօն, Ազնուականաց խորհրդարանին մէջ ծանուցեր է թէ յիս. 15/27ին յառաջիկայ ուրբաթ օր, ժողովին ուշադրութիւնը պիտի հրաւիրէ Պերլինի դաշնագրին 61րդ յօդուածին, և Հայոց ժողովրդեան արդի վիճակին վրայ, և այս խնդրոյն վերաբերեալ գրգռակցութիւնները պիտի պահանջէ կառավարութենէն։

—Անցեալ օր խաղ իւղնըն. Չեցելոյ մը յուզարկաւորութեան ծախսոցն առթիւ Տ.Արխատակէս քահանային նկատմամբ մեր զրած քանի մը տողերն՝ գիւղին պատ. խազ. խորհուրդը նկատողութեան առնելով երէկ նոյն իսկ մեր ներկայութեամբը քընեց և ստուգեց թէ Տ. Հայրը սակարկութիւն չէ բրեր, այլ ուրիշ սակագինը միայն ներկայացուցեր է, և թէ մինակ տիրայու մանկանց համար արբուելիք դրամը ստակ կանխիկ վճարելու հարկը իմաց տուեր է, քսած որոշման թաղ. խորհրդոյ և չլմեէ մինչեւ, որով և Տէր Հայրը իր մտքին տնէ պատասխանատուութենէ ազատ կ'համարուի։

Իսկ դալով տիրացու մանկանց ստակը կանխիկ առնելու որոշման, գոր անօրիներ է նախորդ թաղ. խորհուրդը, տղայ ուզելն արգիլելու համար, այժմու թաղ. խորհուրդը այդ ուրոշումն ալ վոխելու մտադիր կ'գտնուի։

—Եգիպտոսի ազդ. վարչութիւնը խնդրագիր մը մատուցեր է խափիվ կառավարութեան, յայտնելով թէ Առաջնորդ Մեսրովպ սրբազանը այնպիսի՛ խնդճ վիճակի մը մէջ ձգեր է ազդ. անտուկը որ այլևս կարողութիւն չունի իրեն ամսական վճարելու, ուստի և կ'պահանջէ որ առաջնորդին պաշտօնանկութեան հրամանը չնորհէ։

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՐՔ

Բարիզ 21 յնս.

Գաղղիա հրաւիրեց զԱստրօ-Բիոյ կառավարութիւնը որ նպիպատոսի նկատմամբ ձեռք առնուած միջոցներուն գործակից Աւստրիա ալ յայտնեց թէ ապրիլ 22ի անօրէնութեանը դէմ ըրած բողոքին վրայ պինդ կ'կենալ և պիտի պահանջէ որ գանձային գործերն ալ տերութեանց խառն քննութեանը յանձնուին։

Լոնտրա 21 յնս.

Սրտիոյ կառավարութիւնը շրջաբերական մը ղրկած բլլալով ժեծ տերութեանց որ սրպիական նոր գծուած սահմանագծութիւնը վերաքննուի, Լորտ Սալիզպըրի պատասխանից թէ Սբրպիա իրաւունք չունի որոշուած սահմանագիծը նորէն վերաքննութեան ենթարկելու։

Աւստրօ-Հունգարիա

Աղէկսանդրիա 21.—Խբտիվը յայտնեց Գաղղ. և Անգղ. հիւպատոսաց թէ այսօր չկրնար իրենց պատասխան մը տալ Բ. Դրնէն հրահանգ ստանալուն համար։

Աղէկսանդրիա 22. —Կ'հաւատան թէ Գերմ. և Աւստր. հիւպատոսք գահիրէ մեկներ են, իրենք ալ նոյնպէս խռտիվին հրաժարականը պահանջելու, որոյ մասին բոլոր հիւպատոսք համաձայն են։

Բարիզ 21.—Գնեռարթեան թերթերն Լուլի Նաբոլէոն իշխանին մահուանը վրայ խօսելով կըսեն թէ իրենց կուսակցութիւնը դեռ կ'կենայ, բայց վախճանեալ իշխանին տեղ զով յաջորդ և ժառանգ քնդունելու մասին դեռ բան մը չէ որոշուած։

Բարիզ22.—Անգղիոյ և Աւստրիոյ արքունիքներն, Լուլի Նաբոլէոն իշխանին մահուանն առթիւ, արոշեցին մինչև 2 յլս. սուգ առնուլ։

Լոնտրա 22.—կրինվիչի մէջ երէկ կոչունքի մ'առթիւ Գ. Գուքսըը ազատական երեսփոխանը խօսեր հարուածեց գահլիճին քաղաքականութիւնը, և յոյս յայտնեց թէ մօտակայ նոր քնտրութեանց առեն Ժողովուրդը կ'տապալէ այդ վատթար քաղաքականութիւնը, կ'աչխատեն անկլօ-տաճկական այն յիմար դաշնագիրը, և եգիպտոսի մէջ Անգղիոյ չահը՝ Սիւվէզի ջրանցքը պաշտպանելուն վրայ միայն կ'կայացնէ։

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երէկ պաշտօնէից ժողովը կայս. պալատը գումարուեցաւ, եգիպտոսի խնդրոյ վրայօք խորհրդակցելու համար, խբտիվին գործակատար բարձր. Արրահամ բաշայ երէկ յատկապէս այս գործին նամար գՊէօյլիք տէրէնէն վար իջած էր։

Ինկարծուի թէ ժողովը որոշած է չրջաբերական մը ղրկել օտար տէրութեանց, եգիպտոսի նկատմամբ ձեռք առած միջոցներուն մէջ Սուլթանին դերը իշխանութեան իրաւացը չդըպչելու և պարզ յարդելու հարկը յայտ ածելու համար աննոց։

...ուրախ ու ծիծաղկոտ աղջիկ էր, ամեն ինչ ծիծաղելի էր գտնում, ամեն ինչ ծիծաղելի էր թվում նրան, ամեն ինչ ծիծաղելի էր դարձնում նա, ինչ որ նա ասում էր, ինչ որ նա անում էր, ինչ որ նա մտածում էր

Դատ և դատաստան։ Խոսքը գնում էր մի ինչ-որ հանգուցյալ Ավետիսի մասին, որի ունեցվածքի ժառանգության հարցով վեճ էր ծագել նրա կնոջ և եղբոր միջև։ Ավետիսը մահացել էր առանց կտակ թողնելու, և ինչպես հայտնի է, այդ դեպքում ունեցվածքը պետք է բաժանվի օրենքով սահմանված կարգով։ Ավետիսի կինը՝ Հռիփսիմեն, պնդում էր, որ ամուսնու ունեցվածքի մեծ մասը իրենն է, քանի որ ամուսինները ամբողջ կյանքում միասին են աշխատել և ամեն ինչ ձեռք են բերել ընդհանուր ջանքերով։ Եղբայրը, սակայն, հակառակ կարծիքի էր։ Նա պնդում էր, որ քույրը ոչ մի իրավունք չունի ամուսնու ունեցվածքի նկատմամբ, քանի որ նրանք պաշտոնապես ամուսնացած չեն եղել։

Ես նստած էի դատարանի դահլիճի վերջին շարքերից մեկում և ուշադիր հետևում էի դատավարության ընթացքին։ Ինձ համար հետաքրքրական էր ոչ միայն գործի էությունը, այլև կողմերի վարքագիծը, նրանց խոսելաոճը, ժեստերը։ Հռիփսիմեն, մոտավորապես հիսուն տարեկան կին, հագած էր սև շորեր, ինչը, անշուշտ, խորհրդանշում էր այրու սուգը։ Նա հանգիստ, բայց վճռական տոնով էր խոսում, ապացույցներ էր բերում, որ ամուսնու գործերի մեծ մասում ինքն էլ է մասնակցել, որ գիտի նրա բոլոր գործընկերների անունները, հասցեները, պայմանագրերի մանրամասները։ Նրա ձայնում զգացվում էր ոչ միայն վիշտ, այլև ինքնավստահություն։

Եղբայրը՝ Պետրոսը, ընդհակառակը, հանգիստ էր, գրեթե անտարբեր։ Նա ներկայացրել էր մի քանի փաստաթուղթ, որոնցում նշված էր, որ Ավետիսը մահից մի քանի տարի առաջ իր բոլոր գույքը գրանցել է եղբոր անունով՝ ինչ-որ հարկային նկատառումներով։ Պետրոսը պնդում էր, որ այդ փաստաթղթերը վավեր են, և որ քույրը ոչ մի իրավունք չունի դրանց վրա։

Դատավորը՝ մի տարեց տղամարդ, ակնոցները դեմքի ծայրին հագած, ուշադիր լսում էր երկու կողմերին, երբեմն հարցեր տալիս, որոնք ցույց էին տալիս, որ նա լավ տիրապետում է գործի մանրամասներին։ Ես նկատեցի, որ նա հատկապես ուշադրություն դարձրեց այն հանգամանքին, որ ամուսինները երեխաներ չեն ունեցել, և որ դա կարող է կարևոր լինել ժառանգության բաշխման տեսանկյունից։

Դատական նիստը տևեց մոտ երկու ժամ։ Վերջում դատավորը հայտարարեց, որ վճիռը կկայացվի հաջորդ շաբաթ՝ ապրիլի 12-ին, ժամը 10-ին։ Ես դուրս եկա դահլիճից՝ մտածելով, թե որքան դժվար է մարդկանց համար բաժանել այն, ինչ միասին են ստեղծել։

Ես նկատեցի, որ Հռիփսիմեն դուրս գալիս լաց էր լինում, իսկ Պետրոսը՝ հանգիստ, գրեթե անտարբեր, ինչը ինձ համար ևս մեկ անգամ հաստատեց, որ ոչ միշտ է հնարավոր կանխատեսել մարդկանց հուզական արձագանքները։

Իսկ Պետրոսի վարքը, արտաքին հանգստությունը և ուշադրությունը մանրամասների նկատմամբ ինձ ստիպեցին մտածել, որ նա, հավանաբար, ավելի լավ է պատրաստվել դատին, քան քույրը։ Գուցե նա ավելի շատ ժամանակ է ունեցել մտածելու իր փաստերի և փաստաթղթերի մասին, մինչդեռ Հռիփսիմեն ապավինել է միայն իր հիշողությանը և զգացմունքներին։

Ես չգիտեմ, թե ինչպես կավարտվի այս գործը, բայց ինձ համար այն դարձավ հիշեցում այն մասին, որ ընտանեկան հարաբերությունները, որքան էլ սերտ լինեն, միշտ չէ, որ պաշտպանում են մարդկանց նյութական շահերի բախումից։ Երբեմն ամենամոտ մարդիկ են դառնում ամենադաժան հակառակորդները, երբ խոսքը գնում է գույքի, հողի կամ փողի մասին։

Ես հետաքրքրությամբ կսպասեմ դատավճռի կայացմանը և կհետևեմ, թե ինչպես կորոշի դատավորը այս բարդ գործը։ Ինձ թվում է, որ նրա որոշումը կարող է դառնալ կարևոր նախադեպ նմանատիպ գործերի համար։

ՀՀ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹՅԱՆ
ՀՈՎՍԵՓԱԿԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿԱԿԱՆ
ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՎԱՆՔ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ